

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Indonesien – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2018

I. SAMMANFATTNING

Indonesien är en republik som under de senaste 20 åren har genomgått en långtgående demokratisering. Välorganiserade, fria och rättvisa val genomförs regelbundet på såväl nationell som lokal nivå. Det finns ett gott lagstadgat skydd för mänskliga rättigheter som i hög grad respekteras. Samtidigt finns utmaningar på en rad områden, inte minst kapacitets- och kunskapsbrist hos myndigheter samt diskriminerande lokala förordningar. Staten visar ofta oförmåga att säkerställa att myndigheter och icke-statliga aktörer respekterar mänskliga rättigheter, särskilt när mänskliga rättigheter kommer i konflikt med religiösa trosuppfattningar eller affärsintressen.

Press- och yttrandefrihet respekteras generellt på nationell nivå och det finns ett livaktigt civilsamhälle. Politiska frågor kan i hög utsträckning debatteras öppet. Samtidigt finns lagar som förbjuder hädelse, förtal och separatism, vilka används för att begränsa yttrandefriheten och även medför självcensur bland journalister, särskilt på lokal nivå. Mötes- och föreningsfrihet respekteras i hög utsträckning, men i flera fall när hot mot möten förekommer väljer polisen att be arrangörerna att ställa in möten för att undvika konflikter.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att öka möjligheten för befolkningen att åtnjuta sina ekonomiska och sociala rättigheter, bland annat genom stora infrastruktursatsningar och införandet av ett nationellt

sjukförsäkringssystem. Situationen varierar dock kraftigt inom landet och den ekonomiska utvecklingen är ojämnt fördelad.

Indonesien har under lång tid präglats av mångkulturell fredlig samlevnad, men en växande konservatism bland framförallt delar av landets muslimska befolkning utmanar detta. Diskriminering mot vissa religiösa grupper, kvinnor och hbtq-personer förekommer, inte minst lokalt. Situationen för hbtq-personer har försämrats successivt sedan 2016 till följd av en allt hätskare retorik från vissa politiker och religiösa ledare. Lokala förordningar som begränsar hbtq-personers rättigheter har antagits i bland annat Depok, och i Aceh, där sharialagstiftning gäller, där situationen mycket svår.

Situationen för kvinnor varierar kraftigt mellan olika delar av landet. Det finns en stor mängd lokala förordningar i olika distrikt och regioner som är diskriminerande mot kvinnor. Dessa innefattar bland annat förbud för kvinnor att vistas ute på vissa tider utan manligt sällskap.

Barns situation i Indonesien varierar kraftigt mellan olika samhällsklasser och regioner. Mer än 90 procent går i skolan men det finns stora utmaningar gällande barns hälsa och rättigheter och barnarbete förekommer. Aga är tillåtet.

Inom bland annat jordbruksnäringen och byggbranschen förekommer slaveri.

Korruption genomsyrar samhälls- och rättssystemet och undergräver demokratin och respekten för mänskliga rättigheter. Andra utmaningar är strafffrihet för militärer och polis som begår kränkningar av mänskliga rättigheter samt bristande rättssäkerhet. Tortyr rapporteras vara vanligt förekommande. Indonesien tillämpar dödsstraff.

Situationen i Papua (provinserna Papua och Västpapua) skiljer sig på många områden avsevärt från andra delar av landet. I Papua förekommer övergrepp av säkerhetsstyrkor, pressfriheten begränsas och den ekonomiska och sociala situationen för urfolk är mycket eftersatt. I Aceh bestraffas lagbrott ofta med spöstraff och många av sharialagarna är särskilt diskriminerande mot kvinnor och sexuella minoriteter.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Den officiella statsfilosofin *Pancasila* utgör sedan självständigheten grunden för den indonesiska staten och konstitutionen. *Pancasila*s fem pelare – nationalism, humanism, representativt styrelseskick, social rättvisa och tron på en gud – anses vara en garanti för ett enat, sekulärt och demokratiskt Indonesien. Identitetspolitik och idéer om att Indonesien ska vara en muslimsk stat motarbetas av statsmakten med hänvisning till *Pancasila*.

Lagstiftning får inte strida mot konstitutionen och i förlängningen inte mot *Pancasila*. En konstitutionsdomstol med rätt att granska lagars förenlighet med konstitutionen inrättades 2003 och är respekterad och trovärdig med insyn för allmänheten i dess verksamhet.

Indonesisk lag fastställer domstolsväsendets oberoende och domstolarna kan överlag verka effektivt utan påverkan från den verkställande makten. Rättsliga avgöranden verkställs generellt. Lagstiftningen skyddar i hög utsträckning mänskliga rättigheter, men det finns ansevärda brister i tillämpningen av lagstiftningen och i tillgången till rättvisa. Indonesien rankas på plats 63 av 133 länder i World Justice Projects rättsstatsindex 2018.

Den högsta juridiska instansen är Högsta Domstolen. Därunder finns ett domstolssystem på distrikts- och provinsnivå som prövar både civil- och straffrättsliga mål. Det finns också religiösa domstolar som tillämpar islamiska sharialagar och som kan pröva vissa civilrättsliga mål mellan muslimer. Aceh fick efter fredsavtalet 2005 rätt att tillämpa sharialagstiftning, vilket inte är tillåtet i övriga Indonesien. Vidare finns administrativa domstolar som kan pröva ämbetsmannabeslut samt militärdomstolar.

Korruption genomsyrar det indonesiska samhället och landet rankas som 89 av 180 länder i Transparency Internationals index över upplevd korruption 2018. Den höga graden av korruption inom rättsväsendet påverkar rättssäkerheten negativt. Enligt Transparency International är allmänhetens förtroende för polisväsendet och landets domstolar särskilt lågt. Antikorrupsionsdomstolen (KPK) har framgångsrikt utrett och åtalat fall av grov korruption, med flera fällande domar som följd. Till

följd av en omfattande utredning av en stor korruptionsskandal, där ett stort antal medlemmar av det nationella parlamentet anklagades för att vara inblandade, har parlamentet under senare år lagt flera lagförslag som riskerar att minska KPK:s befogenheter. Regeringen har hittills motsatt sig alla försök att beskära KPK:s befogenheter. KPK:s medarbetare är utsatta och hot och våld mot personer i organisationen förekommer. I ett uppmärksammat fall 2017, utsattes en av KPK:s utredare, Novel Baswedan, för en syraattack.

Rättssäkerhet

Rätten att få sin sak prövad i en oberoende och opartisk domstol respekteras generellt. Rättegångar är vanligtvis offentliga. Omfattande korruption undergräver emellertid rättssäkerheten. I vissa delar av landet råder stor brist på offentliga försvarare. I Papua har endast två städer offentliga försvarare medan domstolar och åklagare finns i samtliga distrikt. I Norra Moluckerna finns 1 advokat per 30 fall i månaden.

Under de senaste åren har flera uppmärksammade fall av hädelseåtal lett till fällande domar på mycket bristfälliga grunder efter starka påtryckningar mot domstolarna från islamistiska grupper.

Möjligheter för kvinnor som utsätts för våld, inklusive sexuellt våld, att få rättslig prövning begränsas i viss utsträckning av ovilja hos polis att ta emot anmälningar. Tillämpningen av sedvanerätt på landsbygden i främst östra Indonesien samt religiösa normer gällande kvinnans roll i familjen utgör andra begränsningar.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Straffrihet förekommer i viss utsträckning. Tidigare begångna grova brott mot mänskliga rättigheter, inklusive massförföljelsen av kommunister 1965–66 samt flera allvarliga övergrepp i Papua och Aceh har inte utretts eller prövats rättsligt. President Jokowi lovade när han tillträdde 2014 att tidigare begångna brott skulle utredas. Utredningar inleddes i sex fall, men inga har slutförts och processen har nu avstannat. I de fall där militärer dömts för brott mot mänskliga rättigheter har straffen ofta varit uppseendeväckande lindriga. Human Rights Watch har rapporterat flera fall de senaste åren, främst i Papua, där militärer dömts till korta

fängelsestraff eller helt sluppit åtal för allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna.

Inga signifikativa steg har tagits för att utkräva ansvar eller uppnå försoning för förföljelserna av kommunister 1965–66 då upp emot en miljon människor dödades. Överlevande och offrens familjer stigmatiseras fortfarande.

I Aceh har en sannings- och försoningskommission inrättats på initiativ av den acehniska regeringen. Den indonesiska regeringen har inte erkänt kommissionen. I den första omgången vittnesmål under 2018 gavs offer för övergrepp av den indonesiska militären respektive den acehniska väpnade befrielsefronten, Gerakan Merdeka Aceh (GAM), möjlighet att lämna sina vittnesmål.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Indonesien är en republik och enhetsstat. Presidenten är stats- och regeringschef och väljs sedan 2004 direkt i allmänna val. Regeringen utses av presidenten och har för närvarande 34 ministrar, varav 8, motsvarande 24 procent, är kvinnor. Presidenten kan sitta högst två mandatperioder. Flerpartisystem råder och rätten att starta och organisera politiska partier respekteras, med undantag för kommunistiska organisationer som är förbjudna sedan 1965. Indonesiska partier har relativt få medlemmar och överlag svaga gräsrotsorganisationer. Inför valet 2014 ändrades vallagarna för att gynna större partier genom hårdare krav för att få ställa upp i parlamentsval, komma in i parlamentet eller nominera en presidentkandidat. I 2014 års val vann tio partier platser i parlamentet. 15 partier ställer upp i valet 2019.

Indonesiens lagstiftande församling, parlamentet, har två kammare, Representanthuset (DPR) och Församlingen för regionala representanter (DPD). DPR är den huvudsakliga lagstiftande församlingen och har 560 folkvalda ledamöter, varav 94, motsvarande 17 procent, är kvinnor efter det senaste valet 2014. Nya lagar måste godkännas av DPR och presidenten. DPR har även en granskande funktion. DPD har 132 ledamöter, varav 32 är kvinnor (24 procent) som väljs genom direktval i

respektive provinser. DPD har översyn av och kan föreslå lagstiftning gällande relationen mellan staten och lokala regeringar. Enligt lag ska minst en tredjedel av ett partis kandidater vara kvinnor. I parlamentsvalet 2019 är cirka 43 procent av kandidaterna kvinnor.

Presidentval och val till den lagstiftande församlingen äger rum vart femte år, nästa gång den 17 april 2019. Den allmänna valkommissionen (KPU) organiserar valen och ses som trovärdig och kapabel. Valdeltagandet 2014 var 70 procent i presidentvalet och 75 procent i parlamentsvalet. Valen 2014 anses av oberoende valobservatörer ha varit välorganiserade samt fria och rättvisa. Vissa oegentligheter i form av röstköp och inflaterade röstlängder rapporterades från främst Aceh och Papua. Freedom House bedömer Indonesien som delvis fritt och pekar framförallt på utmaningar vad gäller korruption, diskriminering av minoriteter och begränsningar av yttrandefriheten samt spänningar i Papua.

Alla indonesiska medborgare som fyllt 17 år, förutom militärer, har rösträtt och kan, med undantag för medlemmar av och uttryckliga sympatisörer till kommunistpartiet, ställa upp i president- och parlamentsval. Det krävs id-kort för att rösta. Indonesiska myndigheter har under de senaste åren arbetat framgångsrikt för att säkerställa att alla medborgare har id-kort, även de fattigaste delarna av befolkningen.

Indonesien är uppdelat i 34 provinser med folkvalda guvernörer. Yogyakarta är ett undantag där sultanen är guvernör och ämbetet går i arv. Regionala och lokala val hålls vart femte år. De nationella partierna nominerar kandidater till de lokala valen. Lokala partier är inte tillåtna, med undantag för i Aceh. Köp av röster är vanligt förekommande i lokala val. Klientelism och stora pengar på spel leder ibland till våldsamheter i samband med lokalvalen. Under senare år har våldsamheter i samband med val främst ägt rum i Papua.

En ökad polarisering av det politiska landskapet i Indonesien har medfört spänningar i samband med lokalval. Inför guvernörsvalet i Jakarta 2017 anklagades, åtalades och slutligen fälldes den tidigare mycket populära sittande guvernören Basuki Tjahaja Purnama för hädelse. I en hätsk valkampanj ställdes konservativa muslimer mot sekulära muslimer, kristna och andra minoriteter. Efter valet i Jakarta har tendensen mot ökad

polarisering fortsatt. Regeringen och stora moderata muslimska organisationer har mobiliserat för att motverka polariseringen och för att hålla religion och etnicitet utanför politiken.

Det civila samhällets utrymme

Indonesien har ett livaktigt civilsamhälle. En mångfald av oberoende organisationer granskar olika aspekter av regeringens arbete, statliga aktörer och institutioner samt lagar. Många viktiga reformer har initierats och stötts av civilsamhället. Civilsamhället konsulteras regelbundet i samband med lag- och reformförslag, särskilt på nationell nivå.

Det finns en stor mängd människorättsorganisationer som arbetar med ett brett spektrum av människorättsfrågor, inklusive kvinnorätts- och hbtq-organisationer. Överlag tillåts de verka fritt och öppet och kan föra ut sina budskap obehindrat, om än med vissa begränsningar. Alla civilsamhällesorganisationer måste vara registrerade och regelbundet lämna in aktivitetsrapporter till regeringen. Alla organisationer måste också anpassa sina stadgar så att de inte strider mot *Pancasila*. Allt utländskt ekonomiskt stöd måste rapporteras, enligt myndigheterna i syfte att kontrollera att pengarna inte kommer från internationella terroristnätverk eller kriminella organisationer.

Civilsamhällesorganisationers utrymme begränsas i Papua. Papuanska organisationer som arbetar för rätten till självbestämmande för Papua motarbetas av den indonesiska säkerhetsapparaten.

I maj 2017, efter det infekterade guvernörsvalet i Jakarta, förbjöds den islamistiska organisationen Hizbut Tahrir Indonesia (HTI) i vad som anses vara en direkt reaktion från regeringen mot de islamistiska krafter som fått stort genomslag i valet. HTI verkar för införandet av ett kalifat, vilket anses stå i direkt konflikt med *Pancasila*.

Hot och våld mot människorättsförsvarare förekommer. Under de senaste åren har flera uppmärksammade fall av trakasserier, våld och i enstaka fall åtal mot aktivister som arbetar med land- och markrättigheter i anslutning till gruvor och plantager förekommit.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga bekräftade uppgifter om politiska mord eller påtvingade försvinnanden sanktionerade av statsmakten. Amnesty International rapporterar dock att 39 personer dödats av säkerhetsstyrkor i Papua mellan 2010 och 2018 i fall som haft politiska förtecken. Antalet personer som dödats i samband med polisingripanden har under senare år ökat kraftigt, från 10 fall år 2016 till 99 fall 2017 och 69 fall 2018, enligt Amnesty International. De flesta fall har gällt drogmisstänkta som polisen hävdat gjort motstånd i samband med gripanden.

Tortyr är inte tillåtet enligt lag, men enligt den nationella människorättskommissionen (Komnas HAM) är tortyr vanligt förekommande, framförallt i polisförvar. Problemet är större utanför de stora städerna. Det förekommer uppgifter om tortyr utförd av militär personal i Papua, bland annat i samband med sökandet av uppgifter om beväpnade grupper och självständighetsaktivister.

Enligt den sharialagstiftning som tillämpas i Aceh kan spöstraff utdömas, trots att kroppslig bestraffning är explicit förbjudet i den nationella lagstiftningen. Hundratals spöstraff verkställts varje år sedan 2013. De vanligaste brotten för vilka spöstraff utdömts är hasardspel samt intimitet, både mellan ogifta män och kvinnor samt för samkönade relationer. År 2018 utfärdade guvernören av Aceh en ny lag som innebär att straffen ska verkställas i fängelset och inte som hittills på allmänna platser inför publik. Lagändringen har inte implementerats ännu.

Standarden i landets fängelser är dålig och överbeläggning är ett allvarligt problem. Inflytelserika och förmögna personer särbehandlas och kan köpa sig en högre standard. Våldsamheter och upplopp uppstår regelbundet. Kvinnliga interner hålls huvudsakligen i särskilda kvinnofängelser där standarden enligt civilsamhällesorganisationer är betydligt bättre än i fängelser för män. Barn får bo med sina mödrar i fängelset upp till två års ålder.

Människohandel förekommer, framförallt av migrant- och hushållsarbetare, prostituerade, för äktenskap samt för barnarbete. Enligt

Global Slavery Index arbetar uppskattningsvis 1,2 miljoner människor (2018) i Indonesien under slavliknande förhållanden. Många av dessa är hushållsarbetare. Siffran inkluderar utländsk arbetskraft som smugglats in från fattigare länder för att arbeta inom fiskenäringen och prostitution. Slaveri förekommer även inom jordbruksnäringen och byggbranschen. Indonesisk lag förbjuder alla former av människohandel och under 2017 väcktes 407 åtal för människohandel.

Enligt Världsbanken fanns 2017 över 4 miljoner odokumenterade indonesiska migrantarbetare utanför Indonesien. Mer än hälften av dessa är män som arbetar i Malaysia. Även många odokumenterade kvinnliga hushållsarbetare förekommer. Indonesiska kvinnor är utsatta för handel för sexuella ändamål i främst Malaysia, Taiwan och Mellanöstern. Indonesien är både ursprungs- och mottagarland för irreguljär arbetskraftsinvandring inom fiskenäringen. Sedan den nuvarande fiskeministern Susi Pudjiastuti tillträdde har antalet fall av människohandel inom fiskenäringen minskat till följd av en betydligt tuffare politik mot illegalt fiske.

Dödsstraff

Dödsstraff finns på straffskalan för bland annat mord, narkotikabrott och terrorism. President Jokowi har sedan han tillträdde förespråkat tillämpning av dödsstraff för narkotikabrott och har uteslutit benådning av personer dömda till döden för narkotikabrott. Under 2015 och 2016 avrättades totalt 18 personer, varav 15 utländska medborgare. Detta föranledde kraftiga protester från flera länder vars medborgare avrättats samt från det indonesiska civilsamhället. Inga avrättningar verkställdes under 2017 och 2018, delvis till följd av att indonesiska människorättsorganisationer lyft fram oegentligheter i samband med avrättningar 2015 och 2016. Bland annat genomfördes en avrättning innan alla formella möjligheter att ansöka om nåd var uttömda och i ett fall informerades den dödsdömdas advokater inte så långt i förväg inför avrättning som lagen kräver. Vid årets slut 2018 fanns 298 dödsdömda fångar i Indonesien, varav 7 är kvinnor.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Indonesiska medborgare kan resa fritt inom och utom landet. Godtyckliga frihetsberövanden är förbjudna enligt lag och detta respekteras generellt av polis och andra myndigheter. Massgripanden i samband med demonstrationer och manifestationer förekommer dock regelbundet i Papua. I vissa delar av främst Java och Sumatra förekommer regionala lagar som begränsar kvinnors rörelsefrihet genom förbud för kvinnor att vistas utanför hemmet under vissa tider på dygnet utan sällskap av make eller manlig familjemedlem.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Press- och yttrandefrihet garanteras av konstitutionen. Det förekommer emellertid en rad begränsningar. Indonesien rankas som 124 av 180 länder i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2018. Information and Electronic Transaction Law (ITE-lagen) förbjuder förtal och ärekränkning på internet och nämns ofta av människorättsaktivister som ett allvarligt hot mot yttrandefriheten och mot deras verksamhet. Antalet frihetsberövade till följd av anklagelser om förtal har ökat kraftigt sedan lagen trädde i kraft.

Indonesien har ett varierat och livligt medielandskap. Tryckt, eter- och nätmedia når stora delar av befolkningen, även om tillgången till media är sämre på landsbygden. Den nationella pressen är fri från politiska påtryckningar från stat och myndigheter, men de dominerande medierna ägs och styrs oftast av stora företag med egna politiska intressen. Två politiska partier som ställer upp i parlamentsvalet 2019, Nasdem och Perindo, leds av mediemoguler. Användandet av sociala medier är utbrett och politiska frågor kan debatteras öppet. Cirka 40 procent av den indonesiska befolkningen är aktiv på sociala medier. Låga löner för journalister utanför de stora städerna, ofta långt under minimilönnivå, gör att risken för korruption bland lokala medier är påtaglig. Många lokala tidningar är beroende av intäkter från myndigheter som annonserar i tidningarna och är således särskilt mottagliga för påtryckningar.

Enligt journalistorganisationer, till exempel Alliance of Independent Journalists (AJI), förekommer själv censur; både inom pressen och på sociala medier, dels i förhållande till lagar om högförräderi och hädelse,

dels på grund av hot och påtryckningar från religiösa extremistgrupper. Lagar om högförräderi och hädelse används regelbundet för att begränsa yttrandefriheten för vissa nya religiösa grupper som inte bekänner sig till någon av de erkända religionerna samt separatister och personer kritiska mot säkerhetsapparaturen, särskilt i Papua. Journalister som skriver om hbtq-frågor och religiösa minoriteters rättigheter utsätts regelbundet för hot, ofta via sociala medier.

Hädelselagstiftningen begränsar yttrandefriheten i frågor som rör religion. Under de senaste åren har framförallt två fall uppmärksammats. Våren 2017 dömdes Jakartas tidigare guvernör Basuki Tjahaja Purnama till två års fängelse för att ha hädat koranen under ett kampanjmöte. Domstolen anses ha påverkats av kraftiga påtryckningar från islamistiska grupper. År 2018 dömdes en buddhistisk kvinna i Tanjung Balai till två års fängelse för hädelse efter att hon bett en moské bredvid hennes hus att sänka volymen under böneutrop. Händelsen ledde vidare till att en uppretad folkmassa brände 11 buddhistiska tempel i Tanjung Balai. Fram till 2015 fick utländska journalister inte resa till Papua utan särskilt tillstånd. Detta gäller fortfarande i praktiken trots besked från president Jokowi 2015 att utländska journalister med omedelbar verkan skulle vara välkomna till Papua. I februari 2018 utvisades en BBC-journalist efter att ha twittrat från Papua på ett sätt som inte föll myndigheterna i smaken. Enligt Reuters utfärdas fortfarande i princip inga tillstånd för utländska journalister att besöka Papua. Situationen för lokala journalister i Papua är svår och ingen effektiv rapportering förekommer från delar av de papuanska högländerna där militära insatser pågår. Polisen hindrar också rutinmässigt journalister från att rapportera från demonstrationer.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Konstitutionen garanterar mötes- och föreningsfrihet och detta respekteras generellt, med undantag för kommunistiska organisationer som är förbjudna sedan 1965. Demonstrationer förekommer dagligen och är för det mesta fredliga. Vissa grupperas rättigheter, främst hbtq- och religiösa minoriteter, inskränks av en ovilja hos polisen att skydda möten, gudstjänster och demonstrationer som utsätts för hot.

I områden med aktiva separatiströrelser, främst Papua och i viss mån Moluckerna, finns vissa inskränkningar i mötesfriheten, framförallt när det kommer till flaggresningsceremonier och demonstrationer för självständighet. Polis och säkerhetsstyrkor anklagas ofta för att använda övervåld i samband med demonstrationer i Papua och massgripanden förekommer regelbundet.

Arbetstagare är fria att gå med i fackföreningar och har strejkrätt. Strejkrätten omfattar inte offentliganstållda. Fackliga demonstrationer är vanligt förekommande.

Religions- och övertygelsefrihet

Indonesien har ingen officiell religion, men enligt konstitutionen och den nationella ideologin *Pancasila* ska alla tro på en gud. Ateism är förbjudet. Det finns sex officiellt erkända religioner: islam, protestantism, katolicism, hinduism, buddhism och konfucianism. Cirka 85 procent av befolkningen är muslimer.

Religionstillhörighet måste uppges på nationella id-kort. Id-korten krävs i sin tur för att få tillgång till offentliga tjänster, inklusive sjukvård, utbildning och födelsebevis för barn. Fram till 2018 kunde endast en av de sex officiellt erkända religionerna uppges, vilket innebar att personer som bekände sig till traditionella trossystem inte kunde få id-kort. Regeringen införde 2018 en sjunde kategori kallad för "tro" som i teorin ska göra det möjligt för de uppskattningsvis 10 miljoner indoneser som inte bekänner sig till någon av de erkända sex religionerna att få id-kort. Aktivister har kritiserat åtgärden då den fortsatt gör skillnad mellan de erkända religionerna och traditionella trossystem, vilket de menar leder till fortsatt diskriminering. Att göra denna åtskillnad är en eftergift till framförallt muslimska grupper som anser att traditionella trossystem inte kan jämföras med religioner. Diskriminering fortsätter på lokal nivå, där tillämpningen av den sjunde kategorin ännu inte genomförts till fullo.

Det finns allvarliga brister i skyddet av religiösa minoriteter. Antalet brott mot religionsfriheten har enligt civilsamhällesorganisationerna Setara Institute och Wahid Institute legat på kring 200 fall per år de senaste tre åren. Merparten av dessa handlade om stängningar av eller indragning bygglov för religiösa byggnader samt förhindrande och försvårande av

religiösa ceremonier och festivaler. Shia och ahmadiyah är särskilt utsatta grupper.

Tvångskonverteringar har rapporterats under de senaste åren. I ett uppmärksammat fall 2018 har grupper av tidigare nomadiska orang rimba på Sumatra tvingats konvertera till islam i samband med att deras skogar skövlats och de tvingats bli bofasta. Lokala myndigheter har krävt konvertering för att tillhandahålla utbildning och sjukvård.

Konverteringarna har genomförts med hjälp av den extrema organisationen Islamic Defenders Front (FPI).

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Indonesien har ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner. Skapande av arbetstillfällen och förbättring av arbetsvillkoren är prioriterade frågor för president Jokowi's regering. Den indonesiska arbetslagstiftningen är enligt ILO arbetstagarvänlig. Fackföreningar är tillåtna och arbetsgivare är enligt lag förbjudna att motverka arbetares rätt att organisera sig.

Arbetsveckan är 40 timmar och alla har rätt till 12 semesterdagar utöver nationella helgdagar. Arbetslagstiftningen förbjuder diskriminering på grund av bland annat religion, politiska åsikter, etnicitet, social status samt kön.

Enligt officiell indonesisk statistik lönearbetar 78 procent av männen och 48 procent av kvinnorna. Arbetslösheten var enligt Världsbanken 5,3 procent år 2018. Ungdomsarbetslösheten beräknas var betydligt högre, cirka 21,5 procent. Enligt OECD arbetar 71 procent av indonesiska arbetstagare i den informella ekonomin. En särskilt utsatt grupp är de cirka 8 miljoner hushållsanställda, i stor utsträckning kvinnor, som står utanför den formella arbetsmarknaden. Samtliga provinser har lagstadgade minimilöner, vilka höjts ansevärt under de senaste åren. Enligt Asian Development Bank har endast 20 procent av indonesiska arbetstagare formell anställning med en lön som är högre än minimilönen.

Inkomstskillnaderna är stora. Löneskillnaderna mellan män och kvinnor som utför samma arbete är enligt ILO 31 procent. Överlag tjänar kvinnor i genomsnitt 57 procent mindre än män.

Barnarbete är förbjudet upp till 12 års ålder. För barn mellan 13 och 17 år finns begränsningar gällande antal arbetade timmar per vecka. Minimialder för hushållsarbete höjdes år 2015 från 15 till 18 år, men det är oklart om detta haft någon effekt. Unicef uppskattar att 7 procent av alla barn mellan 10 och 14 år arbetar, främst inom jordbruket.

Indonesiens lagstiftning om företags sociala ansvar (CSR) ålägger stora företag att avsätta 2 procent av sina intäkter till CSR-aktiviteter. CSR-arbete är huvudsakligen inriktat på miljöfrågor, snarare än arbetsrätt och mänskliga rättigheter. Fokalpunkt för FN:s vägledande principer om företag och mänskliga rättigheter är sedan 2018 det koordinerande ministeriet för ekonomi och en så kallad vägkarta för implementering av principerna har tagits fram i samarbete med UNDP. Studier om situationen inom gruvnäringen, turism och jordbruk pågår liksom en studie om de 100 största börsnoterade företagens efterlevnad av principer om mänskliga rättigheter.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Stora framsteg har kontinuerligt gjorts på hälsoområdet i Indonesien. Medellivslängden har enligt WHO ökat från under 50 år 1950 till 71 år för kvinnor och 67 år för män 2018. Spädbarnsdödligheten är 21 per 1 000 barn och minskar stadigt. Mödradödligheten är 126 per 100 000 födselar. Enligt lagen ska alla ha rätt till bästa möjliga sjukvård. Kvalitet och tillgång till sjukvård varierar dock kraftigt i landet och är ofta bristfällig utanför städerna och ibland obefintlig i de mest avlägsna delarna av landet. Den nuvarande indonesiska regeringen har infört ett nationellt sjukförsäkringssystem som nu omfattar merparten av landets befolkning. Systemet är menat att ge tillgång till kostnadsfri sjukvård. Vissa brister finns, särskilt gällande högsta belopp som betalas ut för olika vårdbehov.

Enligt indonesisk lag har alla kvinnor rätt till sexuell och reproduktiv hälsa. Lagen föreskriver samtidigt att gifta kvinnor måste ha sin makes medgivande för att få tillgång till preventivmedel. Rätten till abort är begränsad till fall där kvinnan blivit våldtagen eller vid fara för kvinnans liv och måste ske inom 40 dagar från det att kvinnan blev gravid. President Jokowi har instruerat regeringen att säkerställa alla kvinnors tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa. Samtidigt begränsar religiösa

och könsstereotypa normer tillgången. Sex- och samlevnadsundervisning ingår inte i den nationella läroplanen, men bedrivs i viss utsträckning av civilsamhällesorganisationer och av sekulära skolor.

Miljöförstöring har en negativ inverkan på delar av landets befolkning. De stora skogs- och torvbränder som regelbundet bryter ut orsakar allvarliga hälsoproblem i utsatta områden. Luften i framförallt Jakarta är mycket förorenad. Floder och vattendrag, särskilt på Java, är ofta extremt förorenade. Medvetenheten om miljöförstöring och dess konsekvenser har ökat och regeringen har gjort vissa ansträngningar för att förbättra situationen. Bland annat har ett omfattande arbete för att rehabilitera Citarum-floden, som för bara ett par år sedan var världens mest förorenade flod, genomförts. Samtidigt har få åtgärder vidtagits för att minska luftföroreningar och beroendet av fossila energikällor.

Rätten till utbildning

Alla indonesiska barn har rätt till avgiftsfri skolgång. I realiteten måste man ofta betala för böcker och skoluniformer. Den allmänna skolgången är tolv år. Avstånd och otillräcklig infrastruktur försämrar tillgängligheten till utbildning och det råder brist på kvalificerade lärare i avlägsna delar av landet. En ny läroplan som inkluderar demokrati och mänskliga rättigheter samt möjligheter för skolor att bedriva delar av undervisningen på lokala språk håller på att genomföras.

Enligt Unesco är 95 procent av indoneser över 15 år läskunniga. Av indonesiska barn i grundskoleålder går 91 procent i skolan. Fattigdom är huvudorsaken till att inte alla indonesiska barn slutför sin skolgång. Tidiga äktenskap och graviditeter är en vanlig orsak till att flickor inte fullföljer sina gymnasiestudier. Enligt Unicef saknar 30 procent av barnen i Papua möjlighet att gå i skolan.

Cirka 35 procent av indonesiska skolelever läser vidare på universitet. Sedan 2012 läser fler kvinnor än män vidare och skillnaden ökar successivt.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Indonesien rankas som 116 av 189 länder i UNDP:s index för mänsklig utveckling år 2018. Stadig ekonomisk tillväxt sedan Suhartos fall 1998 har medfört en förbättring i levnadsstandarden. Skillnaderna är stora inom landet och har ökat i takt med den ekonomiska tillväxten under 2000-talet.

Världsbanken uppskattar att 5,7 procent av befolkningen lever i fattigdom, på mindre än 1,90 USD per dag. De flesta av dessa lever på landsbygden, framförallt i landets östra delar. Av alla hushåll saknar 12,5 procent tillgång till rent vatten. På landsbygden har endast 10 procent av befolkningen kranvatten. Kvinnor drabbas särskilt hårt av den begränsade tillgången på rent och rinnande vatten då de ofta har ansvar för att hämta vatten. Regeringen vidtar åtgärder för fattigdomsbekämpning, främst genom investeringar i infrastruktur och energiförsörjning, förbättrad utbildning, ökad tillgång till hälso- och sjukvård samt kontantbidrag till de allra fattigaste.

Hämmad fysisk och mental tillväxt till följd av fel- eller undernäring är ett allvarligt problem som enligt Unicef drabbar 36 procent av barn under fem år. Ensidig kost, snarare än hunger, anses vara huvudorsaken. Akut hungersnöd förekommer enligt *World Food Program* (WFP) periodvis i Papua och det är främst urfolket i Papua som drabbas. Östra Nusa Tenggara drabbas regelbundet av torka, inte minst i samband med det återkommande naturfenomenet El Niño, vilket medför akut hungersnöd på vissa platser. Akut hungersnöd förekommer även periodvis bland nomadiska urfolk i Västra Sumatra och Riau.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Indonesien rankas som 85 av 140 länder i World Economic Forum Gender Gap Index 2018. Omfattande kränkningar av kvinnors rättigheter förekommer. Antalet diskriminerande lokala förordningar har ökat. Den tilltagande islamistiska konservatismen medför att kvinnor i vissa distrikt och samhällen i högre utsträckning känner sig tvingade att följa religiösa normer, till exempel bära slöja eller ingå tidiga äktenskap. Samtidigt går

utvecklingen framåt på vissa områden, inte minst gällande utbildning där kvinnor nu är i majoritet på universiteten. Både indonesiska män och kvinnor är enligt undersökningar mer positivt inställda till att kvinnor arbetar än i andra länder i Sydostasien.

Mannen är enligt lag familjens överhuvud och gifta män får vissa skattelättnader som inte ges kvinnor. Skilsmässa är tillåtet och kan sökas av både män och kvinnor. Ägodelar ska delas lika. Enligt äktenskapslagen måste kvinnor, men inte män, vänta 40 dagar efter skilsmässa innan de får gifta sig igen.

Kvinnlig könsstympning legaliserades 2010 genom ett dekret från Hälsoministeriet med motiveringen att säkerställa att ingreppen utförs av sjukhuspersonal. Dekretet har kritiserats av människorättsorganisationer då det inneburit en kommersialisering av könsstympning samt skänkt legitimitet åt företeelsen. Enligt en rapport från Unicef 2016 har 49 procent av flickor under 11 års ålder utsatts för könsstympning.

Oskuldstester har inget stöd i lagstiftningen men används ibland av polis och militär i anställningsförfaranden för att säkerställa att kvinnliga sökanden dit är oskulder, vilket ibland krävs för anställning.

Våldtäkt är straffbart men definitionen omfattar endast penetrering. Även våld mot kvinnor i hemmet är straffbart och benägenheten för kvinnor att anmäla har ökat sedan lagen infördes år 2004, bland annat då särskilda servicecenter inrättats. Enligt UNFPA förekommer det dock att polisen avråder kvinnor från att anmäla att de blivit utsatta för våld av sina män med hänvisning till att mannen ofta är familjens huvudförsörjare.

Traditionella normer samt en tilltagande religiös konservatism som hävdar att kvinnan är underordnad mannen gör att våld i hemmet inte ses som en kriminell handling inom vissa delar av samhället och att anmäla kan innebära ett socialt stigma. Enligt den Nationella kommissionen för kvinnors rättigheter väljer många kvinnor att inte rapportera våldtäkter bland annat på grund av risk för dåligt bemötande och risk för att själva anklagas för brott, till exempel otrohet.

Ett nytt lagförslag som syftar till att vidga definitionen av våldtäkt och sexuellt våld mot kvinnor har lagts fram av regeringen, men har fastnat i

parlamentet där ett konservativt muslimskt parti motsätter sig lagen. Ett förslag från parlamentet till ny kriminallagstiftning, som i flera delar är djupt problematiska för kvinnor inklusive ett förbud mot allt utomäktenskapligt sexuellt umgänge, diskuteras också. Regeringen motsätter sig flera av paragraferna och en revidering av parlamentets förslag pågår.

Barnets rättigheter

Konstitutionen garanterar alla barn samma rättigheter oavsett etnicitet, hudfärg, kön, språk, religion eller social status. En rad lagar för att garantera barns rättigheter och skydd finns.

Aga är tillåtet i hemmet, skolor och andra institutioner och förekommer. Även barnäktenskap förekommer. År 2015 underkände konstitutionsdomstolen ett förslag om höjning av lägsta ålder för flickor att ingå äktenskap från 16 till 18. Lägsta ålder för pojkar att gifta sig är 19 år. En tilltagande religiös konservatism har medfört nya diskurser med utgångspunkt i islam kring tidiga äktenskap och antalet flickor som gifter sig när de är mellan 16 och 18 har enligt den indonesiska kommissionen för våld mot kvinnor ökat även i städer.

Enligt Socialministeriet finns det uppskattningsvis 16 000 gatubarn i Indonesien, varav knappt 3 000 finns i Jakarta. Barnprostitution förekommer och Unicef uppskattar att 30 procent av landets prostituerade är minderåriga. Särskilt utsatta är de många flickor i de lägre tonåren som arbetar som hushållsanställda och som löper stor risk att utnyttjas sexuellt.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Indonesien är ett mångkulturellt land med över 300 etniska grupper som talar över 700 olika språk. Av Indonesiens befolkning tillhör 95 procent olika austronesiska grupper, där de största grupperna är javaneser (42 procent) och sundaneser (15 procent). Övriga 5 procent är huvudsakligen papuaner och andra melanesiska folk samt indoneser av kinesisk, arabisk, eller indisk härkomst. Indonesiens konstitution förbjuder diskriminering på grund av ras eller etnicitet.

Indonesien har kritiserats för att inte respektera rättigheter för urfolk. Enligt regeringen finns det inget urfolk i Indonesien. Den nationella organisationen för urfolk (AMAN) har fått regeringen att erkänna termen *masyarakat adat* för de folk som praktiserar sedvanerätt och som har särskilda band till specifika geografiska områden. Regeringen har under de senaste två åren inlett en process för att ge dessa folkgrupper formellt ägarskap av mark. Processen går långsamt, hittills har cirka 2 av 40 miljoner hektar mark tilldelats folkgrupper som definieras som *masyarakat adat*. Problem med uppföljning av redan tilldelad mark förekommer och i flera fall har enligt AMAN lokala regeringar tagit tillbaka mark som tilldelats. Urfolk i Papua är särskilt utsatta för diskriminering och rasism, inklusive regelbundna kränkningar och fysiskt våld från polis och militär. En rad grova kränkningar mot den papuanska minoritetens mänskliga rättigheter har ännu inte utretts och straffriheten för säkerhetsstyrkor är utbredd. Papuaner i andra delar av Indonesien utsätts ofta för rasistiska glåpord och fysiska attacker. Den kinesisk-indonesiska minoriteten är regelbundet föremål för hatbrott.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Homosexualitet är inte förbjudet, men hbtq-personer kriminaliseras utifrån lagar om moraliskt uppförande, lagen mot prostitution samt antipornografilagen. Antipornografilagen stipulerar att samkönade äktenskap utgör avvikande beteende och i praktiken accepteras inga samkönade äktenskap trots avsaknad av förbud mot detta.

Sedan 2016 har klimatet för hbtq-personer successivt hårdnat. Flera ministrar, lokala ledare samt religiösa ledare har uttalat sig negativt om hbtq-personers mänskliga rättigheter. Under 2018 har flera lokala ledare, främst i Västra Java, bland annat anklagat hbtq-personer för att sprida hiv och för pedofili. Lokala lagar som förbjuder "hbtq-beteende" har föreslagits i bland annat Depok utanför Jakarta. Det har också blivit successivt svårare för hbtq-organisationer att verka öppet. Hot är vanliga och risken att utsättas för våld från konservativa grupper är påtaglig.

Samtidigt varierar situationen kraftigt över landet. Vissa områden och etniska folkgrupper har en lång tradition av tolerans mot hbtq-personer, medan intoleransen är stor i religiöst konservativa områden. Det är

generellt svårt för homosexuella att leva öppet, även om acceptansen är högre inom vissa kretsar i till exempel Jakarta och på Bali. Under 2018 har flera fall av allvarliga trakasserier mot transpersoner i Aceh uppmärksammats och representanter för transorganisationer vittnar om att transpersoner flyr framförallt Aceh, men även andra regioner. De flesta tar sig till Jakarta.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Det fanns vid slutet av 2018 cirka 14 000 flyktingar i Indonesien. Majoriteten kommer från Afghanistan, Syrien, Irak, Myanmar och Sri Lanka. Inga av dessa har haft Indonesien som mål, utan har varit på väg till främst Australien och Malaysia. Indonesien har inte undertecknat Flyktingkonventionen och det finns ingen grund i indonesisk lagstiftning för att bevilja flyktingar asyl. Landet respekterar dock enligt UNHCR de flesta av konventionens bestämmelser. En ny lag om flyktingar och asylsökande trädde i kraft 2017. Lagen fastställer processer för registrering av flyktingar i samarbete med UNHCR och stadgar att flyktingar har rätt att vistas i Indonesien tills återvändande eller vidarebosättning kan ordnas. Lagen förbjuder också indonesiska myndigheter att avvisa båtar med flyktingar från indonesiskt vatten. Sedan lagen trädde i kraft har antalet flyktingar som hålls i förvar minskat från 5 000 till drygt 100 personer. I väntan på vidarebosättning får flyktingar bostad och en månatlig ersättning för levnadsuppehälle. Barn till flyktingar får generellt gå i grundskola. Flyktingar får inte arbeta enligt indonesisk lag.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Enligt konstitutionen är regeringen ålagd att kontinuerligt arbeta för att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättningar samt garantera att de ges samma möjligheter att delta i det politiska livet som andra medborgare. En ny lag som stärker rättigheterna för personer med funktionsnedsättningar antogs 2018. Människorätsorganisationer vittnar särskilt om framsteg gällande behandling av och synen på personer med psykiska funktionsnedsättningar och antalet personer som kedjas fast har minskat ansevärt efter omfattande kampanjer på landsbygden. Kunskaps- och resursbrist gör dock att situationen fortsatt varierar kraftigt.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Indonesien

Sverige och Indonesien för en dialog om mänskliga rättigheter inom ramen för regelbundna bilaterala politiska konsultationer. Sveriges ambassad i Jakarta bedriver, ofta i samarbete med Svenska Institutet, värderingsfrämjande verksamhet, främst med fokus på jämställdhet och hbtq-frågor. Sida finansierar UNDP:s arbete i Indonesien på området företag och mänskliga rättigheter samt Raoul Wallenberg Institutets verksamhet i Indonesien.

Sverige stödjer och deltar aktivt i EU:s arbete med mänskliga rättigheter i Indonesien och EU:s återkommande dialog med landet. EU:s strategi för mänskliga rättigheter i Indonesien 2016–2020 identifierar som prioriterade områden dödsstraffet, minoriteters rättigheter, jämställdhet och kvinnors rättigheter, företag och mänskliga rättigheter samt tillgång till rättvisa. Flera FN-organ, inklusive UNDP, Unicef, Unesco, UNHCR, UNAIDS, ILO och WFP, är verksamma i Indonesien.

I den senaste granskningen av Indonesien i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) 2017 gav Sverige bland annat rekommendationerna att Indonesien skulle avskaffa hädelselagen samt öka insatserna för att skydda hbtq-personer. Rekommendationerna noterades av Indonesien.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights*, ICCPR) ratificerades år 2006. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet är Indonesien inte part till.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) ratificerades år 2006. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt är Indonesien inte part till.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination*, ICERD) ratificerades år 1999.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, CEDAW) ratificerades år 1984. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt undertecknades år 2000, har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) ratificerades år 1998. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr är Indonesien inte part till.

Konventionen om barnets rättigheter (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 1990. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2012.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) ratificerades år 2011.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances*, ICED) undertecknades år 2010, har inte ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) och det tillhörande protokollet är Indonesien inte part till.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) är Indonesien inte part till.